

Ránsmanna Initiativ ella virkisrúmd og livsrættur fyri øll menniskjur?

II.

Ein fyrrverandi ministari í U. S. A. segði í eini røðu síni fyri stuttum, at hitt kapitalistiska sýstemið var spælt fallt. Tað hevði lagt heimin í trælband. Talanin um hitt fría persónliga iniciativ við var lygn. Einstaklingurin hevði mist kansin til at nýta sín egni, sít iniciativ. Hann var bundin av ránsmanna iniciativinum, annað hvørt trælur hjá tí ella kúgáður út, burturfarbeiðsloysi — vónloysi. Hetta eru beisk men sonn orð. Men kann hetta ræðuliga skil ikki broytast? Kunnu tey miklu arbeiðsevnini hjá tí arbeiðsleysa hópinum ikki koma til nýtslu, fáa loyvi at virka? Mangt og ymist verður skotið uppá av verjarum av ránsmanna »profits«-iniciativinum, men alt er vónleys. Tí sannleikin er, at hitt nú ráðandi kapitalistiska samfelagsstýri kann ikki hjálpa verðini út úr óforinum, tí tað er ikki so frætt sum viljað til at »regulera« framleiðsuni og keypveivini, so hvørt svarar til annað. **Storri framleiðsla — og minni løn til arbeiðarnar, samstundis sum hin arbeiðsleysa fjöldin má sæta sær sjálvum, hevur verið loysunnar orðið hjá kapitalismuni, ið ræður verðini.** Hovudsápnin hjá teim ymsu produktiónarkongnum er teknikkurin, ið hvønn einasta dag sligur fram við risaglevni.

Við hvørt framstigið skúgvast fleiri og fleiri menniskjur úr arbeiðinum, ið er hitt einasta, sum kann veita teimum livsrætt og livlig orkun. Tað er sum sagt ikki trót uppá tillar, produktir, mat og kleði, sum óskilið og heimskreppan og neyðin botnar í. Av øllum, ið nevast kann, og sum menniskjurnar eru tvørur á, er meiri enn nóg miklið og kundi verið fleiri ferðir meira, enn tað er. Nei, tað, ið heiminum og menniskjurnum skortar, er ein samfelags skipan, sum loyvir teim ymsu menniskjum, øllum menniskjum, fram at framleiða og soleiðis verða rættindað til at nýta yvirflóðina í verðini. Tað er hetta, ið socialismar vil. Jorðin er til fyri menniskjuni og ikki menniskjuni fyri jorðina. Tað, ið jorðin, moldin, havið, fjöllini og luftin goymir í sær, er ikki bestemt av skaparanum einans fyri nokur fá eina og nú er verðið.

»Hann, ið ikki vil arbeiða, eigur heldur ikki at fáa fœði.« Tað er rætt. Øll menniskjur eiga at arbeiða — arbeiðið er ein vælsigning. Hetta eru skapans, Guðs boð. Arbeiðið er hin einasta rætta kvittun fyri fœði og kleði. Og øll menniskju eiga livsrætt, rætt til kleði og fœði. Tí er tað ókrístiligt, brot móti Guðs og skapans vilja at skipa so fyrri, at ikki øll sleppa fram at arbeiða. Hetta ókrístiliga skil vil socialismar taka av fótum við at broyta samfelagsskipanina soleiðis, at hitt almenna tekur framleiðsluna í sína hond, ænsar eftir at framleiðslan og menniskjanna tvørur svara hvørt til annað, og at øll arbeiðsfør menniskjur kunnu koma fram at kvitta fyri fœði og kleði og livsins góða við arbeiði.

Unnir tá øllum menniskjum arbeiðsrúmd og livsrætt, so er vegurin hjá ter at fylkjast við javnaðarmonnum.

Unnir tá bert nokrum fáum makt, ríkisdomi og livsrætt við at skúgva millið í millið av menniskjum í avgrundina,

so tak hendur saman við øllum teimum, ið verja ránsmanna iniciativ við kapitalismuni.

Jóanes Patursson heldur røðu um Grønlandsmálið.

Sjálvstýrismenn og sambandsmenn í »Skarstein«-s-nevndini samdir um nevndarlitið, ið er bygt uppá ta mikið umrøddu »politiraport«.

Í klubbanum á Tvøroyri heldt Jóanes bóndi Patursson sunnudagin hin 27. mai røðu um starvið fyri Grønlandsmálinum.

Meðan frambarslan fór stillisliga og heldur lágmælt fram, tókst okkum orðini í summunum stóðum nóg so »gógv« agitatoriske litað. At politikkari nýtir hin »agitatoriska formin« í vanligum fríum víðurskifti, er einki at siga til. Soleiðis er nú politikkur. Men tá ið hesin »formur« verður nýttur, meðan mótsøðumenninir, ið standa fyri hoggum, ikki hava høvi at geva andsvar, fellur hann ikki væl í oyrunum hjá mentaðum áhoyrarum, og enn minni tekkiligur er hann á fundi, har orðaskifti »katagorisk« verður sýtt, so heldur ikki ávarandi partmenn av mótsøðumonnum kunnu fáa nokur leiðbeinandi orð uppá. So var tilfelli á Grønlandsfundinum hjá Jóanes bónda — og mongum áhoyrarum fall hetta lagið.

Okkum tvørur ikki at taka uppattur røðuna í síni heild ella bert í hovudsheitunum. Tað, ið flutt fram varð, er øllum teim kunnugt, ið hava fylgt Grønlandsmálinum í bløðunum. Her skal tí bert nærtast við ymist av tí mest fargaða.

Røðan var eitt politiskt litad søguligt yvirlið yvir Føroyinganna stóðu til og interessu fyri Grønlandi lika frá fyrndi. Talarin dvaldi særliga við mannagongdina í ríkisdegðum í vetur og dróg sterkliga fram, hvussu hann hevði verið tagnaður. »Ellað hevði hann at sett broyttingaruppskot samsvarandi tí, ið Føroyingar av fyrsta sinni søktu um. Men Stauning hevði verið tilfikkur hovudkambur, at tað hevði ikki flættast við hann: setti hann uppskot fram, varð einki av nakrari lóg — og so kundi Føroyingar als einki gera haruppi. Hann mátti tí taka uppskotið aftur. Her kundu vit haft hug at skifti orð við bóndan og drigið fram, at víðurskiftini lógu soleiðis, at um eitt broyttingaruppskot varð sett fram, tá ið atkvøðast skuldi um lógina eitt uppskot, sum ministerið, Grønlandsnevndin og ríkisdagurin ikki kundi ganga við til uttan at hava spurt um hugan teirra Grønendinganna, so var eitt av hvørjum at gera, annaðhvørt at niðurstemma Paturssonar broyttingaruppskot og víðtaka lógina ella at stegda viðtøku av nakrari lóg viðvíkjandi Føroyinganna fiskiskapi við Grønland. Hetta seinra vildi verið, sum ein maður plagar at siga, »katastrofalt« fyri Føroyingar. Tí uttan eina særliga lóg kunnu Føroyingar einki samband hava við land haruppi. Hitt fyrra vildi borið tað við sær, at ríkisdagurin kom kanska

at taka stóðu móti nokrum, sum við sáttligari samráðan partanna millum kundi vunnið sómðir. Og sum vit hava skilt blað- og aðrar frásagnir um Paturssonar broyttingaruppskot, hevur hann sjálvur viðgengið, at einki var gerandi við einum broyttingaruppskoti, tí Grønendingar máttu sjálvandi fáa loyvi at siga sína hugan, og til tess var ikki tíð, so langt sum framleiðið var í ríkisdegðsetuni. Men hóast so er, smæðist Jóanes bóndi ikki á »bundnum« fundi at bera málið so fram, sum um Stauning uttan sakligar grundir og einans við hovuds-kambahátum forðaði honum at koma fram við sínum broyttingaruppskoti.

Hetta Paturssonar broyttingaruppskot sýnir, hvussu litið ein leysgangari orkar, ið ikki hevur høvi at fylgja málinum sínum í nevndar- og aðrari viðgerð, men einans kann seta fram broyttingaruppskot og mæla móti í eystu stund, tá ið málið er liðugt í nevnd og komið fram á tingborð til avgerðar við einum uppskoti ella fleiri, sum nú hin tikna stóða og áskoðan teirra ymsu flokkanna falla. Hvussu ólíka sterkari hevði Patursson ikki staðið, um hann var í valbóli við einum ella øðrum flokki — hann nýttist ikki at staðið sum partamaður í flokkinum — og soleiðis haft høvi til at komið í nevndir, ið viðgjördu hansara mál. Har kundi hann so dags dagliga sum bóndi við bónda og maður móti manni togast við hinar partarnar fyri málinum sínum undir øllum viðgerðum av teimum. Tað er í øllum málinum, særliga í tí grønlandska málinum, ið er eitt livsmál fyri Føroyingar, hitt praktiska úrslitið, tað ræður um. Hini einstaka nosini og brestirnar kunnu stríðsliga særða vera atthaglig, men hava minni virði enn hin dagliga mókingin av mótsøðum.

Annað, ið Patursson var særlega harmur yvir, var, at tað í landsstjórninum var sýtt honum at svara Stauningi aftur í langari talu, tá ið »Skarstein«-málið var fyrri. Skurðsetti hann Stauning eisini fyrri hetta. Av tí, at hann hevði sæð Stauning tala við landsstjórnformannin, roknaði hann út, at tað var statsministerin, ið hevði fingið formannin til at sýtt honum loyvi til at halda svartalu sína. Henda bridgan móti Stauningi kemst okkum standa á ov leysum grundarlagi. Vit vildu, um loyvi hevði verið til orðaskifti, biðið Patursson annaðhvørt prógva »insinuation« sína móti statsministerinum ella at latið verið at borið leyst bríksl móti frástøddum monnum. Vit javnaðarmenn í Føroyum hava funnist at og mælt móti Dansk-aranna trekleika til at geva Føroyingum rúmar vinnurætur í Grønlandi. Men eitt hovuds-krað hava vit allit sett til teir, ið starvast her: **barst má verða við blonkum vápnum uttan partapolitiskar særinteressur.**

Hin av ríkisdegðmonnum okkara, fólkatingsmaðurin Andreas Samuelsen, stóð fyrri skotum, tí at hann Føroyinganna vegna var gingin inn uppá at lata krøvini um at koma inn á teir grønlandsku firðirnar falla móti at fáa eina havn aftrat har uppi.

Talarin tók eisini í, at fólkatingsmaðurin í ríkisdagstalu síni hevði givið minstaranum viðhald, at Føroyingar ongantíð interessur høvdu í at koma inn á firðirnar.

Talarin endaði røðu sína við at undirstrika, at í Grønlandsmálinum var einin munur á flokkunum her heima. Við hesum taka vit undir. Grønlandsmálið er Føroya fólks mál. At vinna fríar vinnurætur har uppi hava allir flokkar her á landi á stevnuskrá síni. Júst tí at so er, kann tað ikki verða tolt, at nakað ósakligt, ósandi kemur upp málið. Treystliga og áhaldandi, men sakliga mega Føroyingar halda fram við vinnukrøvum sínum, inn til mótsøðan bognar og menn yvirbevisast um, at tað er einin vandi, men einans at gagni fyri báðar partar, Grønendingar og Føroyingar, at okkara krøv vinna sómðir.

Tá ið talarin var liðugur, bað P. M. Dam um orðið, ið var givið honum við teim treytum, at tað skuldi ikki verða nokur »diskutiún«.

Dam lovaði ikki at elva tjak og takkaði annars fyrri røðuni, tí tað var atthagligt at hoyra menn greiða frá starvi sínum.

Dam helt, at av tí at Jóanes bóndi hevði talað um »Skarstein«-málið, sum allir Føroyingar ynsktu fulla greiðu á, vildi hann lova sær at biðja landsstjórnsmannin sum flokksformann sjálvstýrisins greiða frá, hvat ið hansara menn høvdu avrikað í »Skarstein«-nevndini, sum lógtingi hevði selt. Javnaðarmenn høvdu ongan mann í hesi nevnd og visti tí einki uttan tað, ið var komið fram við »politiraportini«. »Skarstein«-málið lá meiri tokusveipt enn á nokrum sinni. Frágreiðingin til »raportina« og tað, ið »Skarstein«-menninir skrivaðu, gingu tvørturimóti hvørjum øðrum. Tað var rætt, sum talarin hevði sagt, at Føroyinganna æra leikaði í hesum máli. Tí eru Føroyingar forvitnir at hoyra, hvat ið lógtingsnevndin hevur at siga frá síni rannsókn. Nú var so langt liðið frá, at tað kundi ikki vera ivi í, at nevndarinnar rannsókn mátti vera liðug.

Jóanes bóndi upplýsti so, at nevndin (við sínum sambands- og sjálvstýrismonnum!) hevði einki gjørt.

Lógtingsmaður sýslumaður Kr. Djurhuus, ið er formaður í »Skarstein«-nevndini, avsaðaði, at nevndin einki hevði gjørt. Hon var liðug við sít arbeiði, hevði skrivað nevndarlitið sít. Allir nevndarlíminir vóru samdir, eisini sjálvstýrisnevndarlíminir.

J. P. rættaði Djurhuus og segði, at nevndin sjálf hevði einki gjørt sum nevnd. Tað, ið gjørt var, hevði Djurhuus gjørt sum sýslumaður.

Djurhuus helt, at um arbeiðsmátan hjá nevndini hevði Patursson einki haft at funnist at, tá ið hann visti honum úrslitið av nevndarinnar starvi, áðrenn ríkisdegðsmenninir fóru til Danmarkar.

J. P. svaraði, at hann skriftliga hevði sagt Djurhuus, at honum dámdi ikki framgangsmátan.

Tað, ið undraði áhoyrararnar

var, at nevndarinnar álit var bygt uppá ta mikið umtalaðu »raporte«, og at sjálvstýrislímurin í nevndini hevði samtykt og skrivað undir álitid. Hetta ljóðaði sensationelt fyri hann, ið hevur fylgt »Skarstein«-málinum í »Tingakrossie«.

L.-S.

Í »Dimmalætting«, nr. 40, hava tygum nokur orð til mín persónliga viðvíkjandi a—b's grein: »L.-S. sum affinnari«.

a—b er nóg góður at standa til svars fyrri grein sína, og skal eg tí eisini upplýsa tygum, at tá ið eg hava nakað at siga tygum í hesum blaði, nýtast tygum ikki at gita tygum adressuna fyrri svarinum.

TÍÐINDI

Hvítusunnuaftan komu Klaksvíkingar til Tvøroyrar fyrri at spæla fótbólt 1. hvítusunnudag.

Fyrsti hvítusunnudagur rann upp við fagrastu veðri. Líðin, fjöllini, fjórðurin — og havið glitraðu í bakandi sólarskini frá speglisblonkum, skýleysum himli. Mai oysti út smíl síni til farvæl. Og 1. juni tók við sum mai endaði. Hvítusunnudagarnir báðir vóru av fagrastu summarsdøgum.

Fótbóltsleikurin millum Klaksvíkingar og Tvøroyarmenn endaði við einum máli til báðar síður. Men hóast úrslitið so stutt var javnleikur, má sigast — og tað hugsa vit eingin ójavnir er um millum manna — at Klaksvíkingar spældu betur yvirhøvur. Vit halda, at Klaksvíkingar spældu væl, høvdu ongan serligan svik í samanspælinum, meðan hetta ikki kann sigast um Tvøroyarmenn. Tvøroyarholdið er eitt hitt veikasta, menn hava sætt T. B. mólt við. Umframt tað, at nógvir av T. B.s bestu spælurum skaðaðu, vóru summir av holdinum lavnir og so illa komnir fyrri, at teir gjördu lítil mun. At Klaksvíkingar ikki fingi fleiri mál skyldast eina og aleina tí óføra málmanni Tvøroyarmenn hava — Morten Jespersen, óivað ein hin besti, Føroyingar hava átt.

Annar hvítusunnunorgum vóru fólk yvirhøvur tíðliga á fótum. Flogboð var komið um, at »Tjaldrið« vildi vera á Tvøroyri um 7 tíðina á morgni við útfærafólki, sangkóri og horn-orkestri.

»Tjaldrið« legði at Tvøroyarbyrggi við hornblástri. Bryggjan var stúgvad við áskoðarum og »móttakarum«.

Um midnattsleiti var farið til Vágs, har Klaksvíkingar skuldu spæla fótbólt móti Vábbingum. Millum hesar báðar ídráttarblakarnar gjordist javnleikur — hvørjin fekk mál: 0—0.

Klaksvíkingar komu at vera fyrri tí óhappi, at ein teirra spælari mátti halda uppá at spæla av tí, at hann fekk eitt spark á kjálkabeinið, sum lóstaðist nóg so illa, eftir hvat ið menn siga frá. Eisini her kann sigast, at Klaksvíkingar vóru teir betri spælarnir. Sigast kann við Vábbingar, at teirra spæl kundi farið síðligari fram. Eitt var øllum áskoðarum bæði á Tvøroyri og í Vági greitt: Klaksvíkingar eru við at troðka seg á odda sum bóltspælari í Føroyum. Havnamenn vunnu teir sum kunnugt seinast við 2—0. Tvøroyarmenn hava eyðsýnliga ikki bert Havnamenn at kappast við. Klaksvíkingar — og eisini Vábbingar eru gingnir fram í stórum.

Ansvarhavandi blaðstýrari fyri Suduroyar-síðuna: P. M. DAM